

Спеціалізованій вченій раді Д 55.051.01
у Сумському державному університеті
МОН України 40007, м. Суми, вул.
Римського-Корсакова, 2.

ВІДГУК

офіційного опонента д.е.н., доц. Медвідь Вікторії Юрївни
на дисертаційну роботу Циганенко Олени Василівни на тему:
«Соціо-еколого-економічні стратегії розвитку міських територій», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього
середовища

Вивчення дисертаційної роботи, автореферату дисертації та
опублікованих праць дає підстави для розгорнутої характеристики
результатів дослідження О.В. Циганенко та визначення його відповідності
критеріям і нормативним вимогам до дисертаційних робіт на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук.

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковою тематикою .

Зміст кандидатської дисертації Олени Василівни Циганенко свідчить
про те, що її авторка обрала для вивчення актуальну та своєчасну економічну
тему.

Сьогодні в Україні вже не викликає сумнівів необхідність та
актуальність планувальної діяльності на місцевому рівні. У міському
комплексі України зосереджено 68% населення, що представляє собою
величезний потенціал з могутніми трудовими, фінансовими, виробничо-
економічними ресурсами та специфічними умовами життя.

В нашій державі, як і в інших країнах світу, активно розвивається та
запроваджується стратегічний підхід до планування соціо-еколого-
економічного розвитку міських територій. Це пов'язано з перевагами даного
методу для всіх основних учасників цього процесу (влади, підприємницьких
структур, територіальної громади), а саме:

є можливість місцевим органам влади та органам місцевого самоврядування спрямувати спільні зусилля громади на розв'язання нагальних економічних, соціальних, екологічних проблем, активно впливати на стабілізацію ситуації у соціально-економічній сфері;

повністю використовується величезний потенціал територій для активізації економічних перетворень та розвитку територіальної громади;

планувальний процес є прозорішим для всіх суб'єктів господарювання, створюються можливості для досягнення спільних цілей, об'єднання матеріальних і фінансових ресурсів суб'єктів різних форм власності, і як результат - скорочуються терміни досягнення кінцевих цілей програми, що є бажаним для міських територій.

Екологічні, соціальні та економічні проблеми тісно взаємозв'язані, вони супроводжують процес природокористування і від того, наскільки раціонально використаний цей зв'язок, опосередкований громадськими спрямуваннями, залежить можливість їх розв'язання. У цих умовах важливу роль відіграє вибір ефективної стратегії соціо-еколого-економічного розвитку міських територій, що обумовлює об'єктивну потребу у формуванні теоретико-методологічної та методичної бази з обґрунтування необхідності розробки стратегій, визначення стратегічних орієнтирів і напрямів розвитку міських територій, обґрунтування інструментарію щодо прийняття ефективних управлінських рішень. На вирішення цих важливих наукових задач спрямоване дисертаційне дослідження Циганенко Олени Василівни.

Дисертаційне дослідження виконане в контексті Основних засад державної екологічної політики України на період до 2020 року (затверджено Законом України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI); Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 385).

Тематика дисертаційного дослідження відповідає державним, галузевим та регіональним програмам і темам. Результати дослідження були використані під час виконання науково-дослідних робіт Сумського

державного університету, серед яких: «Екологоорієнтовані стратегії управління соціально-економічним розвитком території» (№ ДР 0112U001300), «Макроекономічне прогнозування економічного зростання з використанням міжгалузевих моделей» (№ ДР 0115U000846); та Конотопського інституту СумДУ «Удосконалення механізму управління діяльністю підприємств в сучасних умовах господарювання» (№ ДР0116U004164).

2. Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, їхня достовірність та наукова новизна.

Виходячи із змісту та наукової новизни дослідження, можна стверджувати, що основні теоретичні положення та результати, які містяться у дисертаційній роботі Циганенко О.В є достатньо обґрунтовані, достовірні, підтверджуються ґрунтовним аналізом опрацьованих наукових праць за тематикою дослідження, фундаментальних робіт вітчизняних і зарубіжних учених з питань економіки природокористування та охорони навколишнього середовища, а також опрацюванням значного обсягу нормативно-правових, методичних документів та статистичної інформації.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується їх публікацією у фахових виданнях (6 публікацій) і оприлюдненням на 15 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях з широкою географією проведення, зокрема: м. Суми, м. Харків, м. Бердянськ, м. Дніпропетровськ, м. Мелітополь, м. Одеса, м. Курськ тощо.

Висновки є логічно обґрунтованим підсумком проведеної роботи, повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрями їх використання у вирішенні практичних завдань вибору та прийняття управлінських рішень у процесі розробки і реалізації стратегій соціо-еколого-економічного розвитку міських територій.

У дисертації О.В. Циганенко викладено власну точку зору відносно формування організаційних та економічних пропозицій щодо обґрунтування сценаріїв стратегічного соціо-еколого-економічного розвитку м. Конотоп.

Необхідно відмітити наукову та практичну значимість науково-методичного підходу автора докомплексної оцінки якості міського середовища (стор. 106-114 дисертації, стор.11-12 автореферату). На відміну від існуючих в роботі розроблена система агрегованих показників, що характеризують взаємодію між окремими соціальною, екологічною та економічною підсистемами міської території (еколого-економічні, соціально-економічні, соціально-екологічні) та забезпечують збалансований соціо-еколого-економічний розвиток міських територій у майбутньому.

Автором удосконалено підходи до розробки оптимальної стратегії соціо-еколого-економічного розвитку міської території, шляхом поетапного узгодження та коригування проміжних результатів розробки стратегії соціо-еколого-економічного розвитку та стратегічної екологічної оцінки який, на відміну від існуючих, базується на використанні принципу Демінга (стор. 86-87 дисертації, стор.10 автореферату).

Важливе значення має запропонована автором структура процесу формування стратегії соціо-еколого-економічного розвитку міста, яка на відміну від наявних включає комплексну оцінку якості міського середовища і є основою аналітично-оціночного етапу вибору напрямків розвитку міських територій (стор. 77 дисертації, стор. 9 автореферату).

Автором розроблено методичний підхід до оцінки якості міського середовища на основі показників локальної сталості. Як індикатор для оцінки стану міського середовища запропоновано комплексний показник оцінки якості міського середовища, який дозволяє оцінити соціально-економічний, еколого-економічний та соціально-екологічний стан, що відображається в обліковій картці показників оцінки якості міського середовища (стор. 109-110 дисертації, стор.13 автореферату), що дозволяє диференціювати міста, розробити пріоритетні напрямку екологозбалансованого розвитку.

3. Зміст та завершеність дисертації.

У дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні, методичні та прикладні аспекти соціо-еколого-економічного розвитку міських територій.

Дисертаційна робота Циганенко О.В. складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі дисертаційної роботи (стор. 4-10) обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету та завдання, конкретизовано об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано практичне і теоретичне значення основних положень дисертації, її новизну та форми апробації.

У першому розділі дисертації проведено дослідження передумов, що призвели до необхідності формування та негайної реалізації положень та принципів концепції сталого розвитку (стор. 11-28), досліджено сутність понять «місто» (стор. 30-31), проведено класифікацію міст (стор. 36), визначено властивості міст як соціо-еколого-економічної системи (стор. 44). У роботі проведено характеристику методичних підходів у стратегічному плануванні різними школами стратегій (стор. 49-52), та висвітлено алгоритми до формування стратегії розвитку (алгоритм Бейлі, модель Мейерсона, багатоступеневе планування, метрополітенське планування Хейвуда) (стор. 59).

Визначено проблеми та недоліки наявних методичних підходів до розробки стратегій екологоорієнтованого розвитку (стор. 63-64), виявлено необхідність застосування комплексної оцінки якості міської території для розробки стратегій розвитку (стор. 65).

У другому розділі розкрито теоретичні науково-методичні підходи до розробки стратегій соціо-еколого-економічного розвитку міських територій. Автором вирішені актуальні наукові питання, щодо комплексної оцінки якості міського середовища, зокрема, запропоновано схему формування стратегії соціо-еколого-економічного розвитку міста (стор. 77), методичний підхід до визначення комплексної оцінки якості міського середовища та

визначено критерії диференціації міст (стор. 107-114). Автором запропоновано в тісній взаємодії з процесом формування стратегії розвитку міста проводити стратегічну екологічну оцінку і розроблено відповідність етапів розробки стратегій соціо-еколого-економічного розвитку та проведення стратегічної екологічної оцінки (стор. 86).

У третьому розділі проведено стратегічний аналіз соціо-еколого-економічного середовища м. Конотоп (стор. 117-127), визначено стартовий та наявний ресурсний потенціал та основні стратегічні проблеми міста (стор. 128-130). Проведено комплексну оцінку стану міського середовища з використанням комплексного показника оцінки якості міського середовища (стор. 136). Автором запропоновано рекомендації щодо розробки стратегії соціо-еколого-економічного розвитку для м. Конотоп, де визначено пріоритетні напрямки розвитку за оптимальним сценарієм (стор.137-163).

На основі аналізу та оцінки, викладених у дисертації результатів, можна підкреслити, що мета досягнута, а завдання дослідження виконані.

4. Значення наукових положень і висновків дисертації для науки та практики, рекомендації щодо їх використання

Теоретичне значення виконаного дисертаційного дослідження полягає в розробці нових і вдосконаленні існуючих теоретичних положень, методичних підходів до розробки і реалізації стратегій соціо-еколого-економічного розвитку міських територій.

Теоретична і практична цінність роботи полягає у пропозиції формування системи еколого-орієнтованого управління міських територій, які будуть забезпечувати сприятливе середовище для існування мешканців міст. З огляду на це, певне теоретичне значення має авторське визначення поняття «якість міського середовища» (стор. 65 дисертації, стор.4 автореферату), що виділяє міста з сприятливим міським середовищем, помірно сприятливим та несприятливим міським середовищем.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційної роботи полягає у тому, що запропоновані науково-методичні підходи до розробки і

реалізації стратегій соціо-еколого-економічного розвитку міських територій можуть бути використані органами місцевого управління при розробленні та реалізації стратегій екологоорієнтованого розвитку, спрямованих на покращення екологічної ситуації території в умовах оптимального соціо-еколого-економічного розвитку.

Основні теоретичні та методичні положення дисертаційного дослідження впроваджені Конотопською міською радою в процесі визначення пріоритетів формування стратегії розвитку (довідка № 321 від 29.12.15 року), Департаментом економічного розвитку і торгівлі Сумської обласної державної адміністрації при формуванні концепції фінансової спроможності об'єднаних громад (довідка № 02-01/985 від 09.08.16 року); Департаментом інфраструктури міста Сумської міської ради при розробці «Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища м. Суми на 2016-2018 роки» (довідка № 2037/0302.0217 від 11.08.16 року).

Матеріали дисертаційного дослідження впроваджені в навчальний процес Конотопського інституту СумДУ й використовуються під час викладання дисциплін «Економіка природокористування», «Регіональний розвиток соціально-економічних систем» (акт від 25.01.2016 року).

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Результати наукових досліджень, виконаних О.В. Циганенко, повною мірою опубліковані в наукових виданнях. За результатами дослідження опубліковано 23 наукові праці, у тому числі 6 статей у наукових фахових виданнях (із них 3 – у співавторстві), 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 1 стаття у інших наукових виданнях з напрямку дисертації. Загальний обсяг публікацій за темою дисертації складає 7,229 друк. арк., із яких особисто автору належать 6,545 друк. арк. Основні положення, висновки та результати дисертаційної роботи повністю відображені в наукових працях дисертантки.

Автореферат дисертації та сама дисертаційна робота є ідентичними за

змістом. Автореферат у стислому вигляді містить всі основні положення та результати дисертаційної роботи. Оформлення автореферату відповідає встановленим вимогам.

6. Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення

Не применшуючи значення наукового доробку автора, необхідно звернути увагу на деякі положення дисертаційної роботи, які мають дискусійний характер, містять певні упущення чи потребують додаткового обґрунтування.

1. Заслугує на увагу проведений автором аналіз категорійно-понятійного апарату. В роботі проведений детальний аналіз поняття «місто» (стор. 30-31), ґрунтовно узагальнені класифікаційні ознаки міст за ступенем висвітлення їх особливостей (стор. 36-37). Проте, виходячи з назви дисертаційної роботи, доцільно було сформулювати власне визначення «міської території». Бракує авторського обґрунтування розмежування або ототожнення понять «місто» та «міська територія». Тобто, в теоретичному зрізі необхідним є визначення термінів у ланцюжку «територія-місто-територія міста або міська територія».

2. При всій науково-практичній значущості і науковій новизні дисертаційного дослідження, варто відмітити, що у першому розділі дисертаційної роботи майже відсутні дослідження із систематизації класичних теорій розвитку міських територій. Вважаємо, що теоретичний огляд еволюції та ключових елементів існуючих теорій і концепцій у контексті вітчизняних тенденцій дає змогу сформулювати концептуальні вимоги стосовно підходів, механізмів та інструментів забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку міст України на сучасному етапі становлення.

3. Автор на стор. 58 дисертаційної роботи доповнює та наводить власне визначення соціо-еколого-економічної стратегії розвитку міської території, розглядаючи під нею прогнозно-аналітичний документ, що містить систему уявлень про стратегічний вибір, стратегічні цілі і пріоритети розвитку міста,

основні положення місцевої політики, що гарантує поступове поліпшення якості міського середовища та оптимального розвитку в розрізі її окремих складових і засобу реалізації вказаних цілей. Проте, вважаємо доцільним наведення переваг та недоліків, які будуть мати місце від впровадження такої стратегії. Разом з тим, в дисертації практично не приділяється увага розгляду такого поняття, як «стратегія розвитку», яке використовуються в роботі для обґрунтування науково-методичних підходів. Доцільно було б розглянути теоретичну складову даного поняття.

4. Здобувач приділяє велику увагу розгляду особливостей територіального, географічного положення м. Конотоп (розділ 3.1). Дану характеристику, на нашу думку, можна було б скоротити без втрати сутності дослідження. Разом з тим, варто було б приділити більше уваги статичним факторам економічного та екологічного розвитку міста.

5. На стор.16 автором стверджується, що «населення і виробництво в нашій країні сконцентроване в тих містах, де стан навколишнього середовища не відповідає екологічним вимогам і є небезпечним для здоров'я і навіть життя людей...» Дана теза потребує додаткової аргументації, зокрема, що автор розуміє під відповідністю екологічним вимогам і небезпечністю для життя і здоров'я людей.

6. На стор. 91 на рис. 2.4. автором наводиться «схема проведення комплексного стратегічного аналізу рівня соціо-еколого-економічного розвитку міської території», в якості напрямів такого аналізу, наводить етапність проведення та показники оцінки розвитку міста. Також, потребує пояснення, що автор розуміє під «внутрішніми закономірностями розвитку міста». Більш коректним, вважаємо було б визначити їх як чинники впливу, тому що закономірності – це вже прояви дій (процесів) певної сукупності економічних законів.

7. Загальна оцінка дисертації та її відповідність вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань».

Загальна оцінка дисертаційного дослідження Циганенко О.В. «Стратегії

соціо-еколого-економічного розвитку міських територій», є позитивною. Дисертаційне дослідження є завершеною, логічно побудованою і самостійно виконаною науковою працею. Включені до складу дисертації наукові положення, висновки і рекомендації мають наукову новизну, високий ступінь обґрунтованості та роблять вагомий внесок у вирішення наукових завдань, що підіймаються в дисертації.

Дисертаційне дослідження «Стратегії соціо-еколого-економічного розвитку міських територій», відповідає вимогам ДАК Міністерства освіти і науки України, пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою КМУ №567 від 24 липня 2013 р. (із змінами внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів № 656 від 19.08.2015 та № 1159 від 30.12.2015).

Автор дисертаційного дослідження – Циганенко Олена Василівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки
Сумського національного
аграрного університету
МОН України

В.Ю. Медвідь

30.08.2016 р.

Підпис Медвідь В.Ю. завіряю:

Вчений секретар Сумського національного
аграрного університету
к.е.н. Данько Ю.І.

